

Sykepleien

ETIKK

Hvordan skal sykepleiere håndtere et seksuelt forhold mellom en pasient og en behandler?

Sykepleiere står overfor et etisk dilemma når en pasient forteller om et seksuelt forhold til en behandler. Det kan være vanskelig å melde forholdet videre av flere årsaker.

[Jeanette Varpen Unhjem](#)

Førstemanuensis

Avdeling for helse- og sosialfag, Høgskolen i Molde

[Etikk](#)

[Sykepleierolle](#)

[Varsling](#)

[Forsvarlighet](#)

[Etikkspalten](#)

Sykepleien 2024;112(97180):e-97180

DOI: [10.4220/Sykepleiens.2024.97180](https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2024.97180)

Hovedbudskap

Sykepleiere kan høre om mulige kritikkverdige forhold mellom pasienter og helsepersonell. De må vurdere om de skal varsle, selv om de ikke har alle detaljer om saken.

Helsepersonell skal ikke ha seksuelle forhold med pasienter, likevel forekommer dette. Noen ganger forteller pasienten selv om forholdet. Sykepleiere kan få vite at en pasient har hatt et seksuelt forhold med helsepersonell, og da må de vurdere om dette bør meldes videre.

Sykepleieren kan vegre seg for å melde ifra

Denne artikkelen handler om en tenkt situasjon hvor en pasient forteller sykepleieren at hun har et seksuelt forhold med en lege som tidligere var hennes behandler. Situasjonen blir diskutert ved hjelp av SME-modellen, en systematisk modell for etikkrefleksjon (1).

Når pasienten forteller at hun har et seksuelt forhold til legen, får sykepleieren vite om et forhold som kan bryte profesjonelle grenser. Sykepleieren må vurdere om og hvordan hun bør varsle om dette.

Fakta i saken er at en pasient sier hun har et seksuelt forhold til en lege som tidligere behandlet henne. Det er ikke oppgitt hva slags behandling pasienten fikk, eller hvor omfattende behandlingsrelasjonen var.

Det er uklart om forholdet startet mens pasienten fortsatt var legens pasient, eller etter at behandlingen var avsluttet. Det er også usikkert hvor lang tid det har gått før det seksuelle forholdet begynte, eller hvor lenge det har pågått.

«Det er imidlertid ikke sykepleierens ansvar å utrede eller vurdere bevis, kun å dokumentere det pasienten forteller.»

Sykepleier kan vegre seg for å melde ifra om forhold som vedkommende har lite informasjon om, selv om det kan tyde på brudd på profesjonelle grenser. Det er imidlertid ikke sykepleierens ansvar å utrede eller vurdere bevis, kun å dokumentere det pasienten forteller.

Flere parter blir berørt av forholdet

I den tenkte situasjonen er det flere berørte parter:

- Pasienten
- Legen som pasienten har et seksuelt forhold med
- Sykepleieren som mottar betroelsen om det seksuelle forholdet
- Pårørende
- Andre pasienter
- Annet helsepersonell
- Legens arbeidsgiver og arbeidssted
- Helsetjenestene

Pasienter som har et seksuelt forhold med behandleren sin, kan oppleve forholdet som positivt (2). Det kan være et forhold de selv ønsket og tok initiativ til, og som de er tilfredse med. Det kan dermed være i pasientens interesse at forholdet fortsetter.

Samtidig kan disse pasientene oppleve at de blir utnyttet. Synet noen pasienter har på forholdet, kan endre seg etter at det tar slutt. Det de først opplevde som ekte kjærlighet, kan senere oppleves som å bli utnyttet av noen som hadde makt over dem.

Legen som har et seksuelt forhold til pasienten, kan føle en oppriktig tiltrekning til pasienten og se på forholdet som et kjærlighetsforhold. Legen kan også, bevisst eller ubevisst, falle for fristelsen til å utnytte en sårbar pasient. I noen tilfeller kan helsepersonell føle seg lurt eller presset til å innlede slike forhold.

Sykepleieren opplever en lojalitetskonflikt

Sykepleieren som får pasientens betroelse, kan bli bekymret for at pasienten blir utnyttet, og føle et sterkt behov for å beskytte vedkommende. Samtidig kan sykepleieren føle lojalitet til legen, spesielt hvis legen er en person hun kjenner, eller en kollega (3).

«Sykepleieren kan også frykte for eget rykte og egen karriere hvis hun melder ifra.»

Personlige eller kollegiale bånd kan føre til at sykepleieren ikke tror på pasienten, og pleieren kan være redd for at pasientens historie skal skade legens omdømme og karriere. Sykepleieren kan også frykte for eget rykte og egen karriere hvis hun melder ifra, siden varslere ofte møter negative reaksjoner.

Både pasienten og legen i det tenkte eksempelet kan ha pårørende som blir berørt av forholdet deres og hva som skjer dersom forholdet blir meldt videre. Pårørende kan være partnere eller familie, for eksempel barn.

Personer rundt pasienten og legen kan ha interesse av at forholdet enten fortsetter eller avsluttes. Pårørende kan for eksempel mene at pasienten blir utnyttet og ønske at forholdet skal avsluttes, mens pasienten selv opplever forholdet som positivt.

På den andre siden kan pårørende mene at pasienten har godt av forholdet med legen, og ønske at det fortsetter. Et eksempel kan være at legen er et positivt tilskudd til pasientens familie.

Legens seksuelle forhold kan påvirke andre pasienter

Hvis legens andre pasienter får vite at legen har et seksuelt forhold til en pasient, kan det svekke tilliten til at legen oppfører seg profesjonelt. Pasientene kan lure på om dette er noe legen har gjort flere ganger, og bli usikre på hvordan det kan påvirke deres egen relasjon til legen.

Noen pasienter kan derimot ha tro på at forholdet mellom pasienten og legen er ekte kjærlighet mellom to voksne, og derfor mene at det ikke angår dem.

Noen helsepersonell som begår seksuelle grensekrenkelser mot pasienter, gjør det gjentatte ganger og mot flere pasienter. At helsepersonell har et seksuelt forhold til én pasient, kan i noen tilfeller tyde på at det finnes andre pasienter som også har hatt seksuelle forhold til samme helsepersonell.

Det kan også være risiko for seksuelle forhold med andre pasienter senere. Å varsle kan derfor være viktig av hensyn til pasientsikkerheten.

Kolleger kan reagere med sjokk og sinne

Kolleger av sykepleieren og legen kan reagere på det seksuelle forholdet mellom legen og pasienten og på om sykepleieren melder videre eller ikke.

«Andre kan reagere med sjokk, sinne og vantro på at legen har et seksuelt forhold til en pasient.»

Andre kan reagere med sjokk, sinne og vantro på at legen har et seksuelt forhold til en pasient. De kan føle seg delt mellom lojalitet til kollegaen og å være flau på vegne av egen profesjon og helsepersonell (4).

Helsepersonell kan være kritiske til de som varsler, og de kan føle seg utsatt for kritikk av sitt eget arbeid. Når noen i profesjonen gjør noe galt, kan det påvirke hele yrkesgruppen i sin helhet.

Forholdet kan svekke tilliten til helsetjenestene

Legens arbeidsgiver og arbeidssted er også berørt, fordi arbeidsgiver har ansvar for opplæring og veiledning av sine ansatte. Legen kan hevde at han ikke har fått nok informasjon om kravene og forventningene til profesjonelle grenser.

Selv om dette ikke fratrar legen hans ansvar, kan det få konsekvenser for arbeidsgiver og arbeidssted hvis ansatte ikke følger forsvarlige profesjonelle grenser.

En viktig grunn til at seksuelle forhold mellom helsepersonell og pasienter anses som uforsvarlig, er fordi det kan svekke tilliten til helsetjenestene. Når helsepersonell opptrer uprofesjonelt, kan pasienter begynne å tvile på at behandlingen de får, er basert på faglige vurderinger.

En alvorlig konsekvens av svekket tillit til helsetjenestene er at pasienter som trenger hjelp, unngår å ta kontakt med helsetjenestene og dermed ikke får den hjelpen de trenger.

Sykepleieren opplever et etisk dilemma

Sykepleieren som får vite om pasientens seksuelle forhold til legen, er underlagt både helsepersonelloven og yrkesetiske retningslinjer. Sykepleieren kan oppleve at taushetsplikten og meldeplikten skaper et etiske dilemma, særlig hvis pasienten ikke ønsker at forholdet skal bli kjent.

«Sykepleieren kan oppleve at taushetsplikten og meldeplikten skaper et etiske dilemma.»

I de yrkesetiske retningslinjene for sykepleiere står det følgende i punkt 1.2: «Sykepleiere bidrar til pasientsikkerhet og forebygger uheldige hendelser og pasientskader. Sykepleieren rapporterer når pasienter utsettes for kritikkverdige eller uforsvarlige forhold. Lojalitet til arbeidsstedet skal ikke hindre dette» (5).

De etiske reglene for leger presiserer i § 7 dette: «En lege må ikke utnytte en pasient hverken seksuelt, økonomisk, religiøst eller på annen måte. En pasients samtykke fritar ikke legen for ansvar. En lege må ikke innlede et seksuelt forhold til en person han/hun er lege for» (6).

Helsepersonelloven fastslår i § 17 følgende: «Helsepersonell skal av eget tiltak gi tilsynsmyndighetene informasjon om forhold som kan medføre fare for pasienters eller brukeres sikkerhet. Det skal ikke gis informasjon om taushetsbelagte opplysninger» (7).

Forholdet kan være et brudd på straffeloven

Taushetsplikten hindrer likevel ikke å gi opplysninger til tilsynsmyndighetene, som statsforvalteren og Statens helsetilsyn, «dersom det antas å være nødvendig for å fremme tilsynsorganets oppgaver etter lov, forskrift eller instruks» (8, § 7).

I noen tilfeller kan seksuelle forhold mellom pasienter og deres behandlere innebære et brudd på straffeloven, for eksempel § 295 om misbruk av overmaktsforhold og liknende, der bokstav a viser til misbruk av stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold (9).

Når pasienten forteller sykepleieren at hun har et seksuelt forhold til en lege som tidligere var hennes behandler, kan sykepleieren:

1. Dokumentere betroelsen i pasientjournal
2. Drøfte situasjonen med kolleger
3. Informere nærmeste leder
4. Melde ifra til tilsynsmyndigheter
5. Oppfordre pasienten til å melde ifra til tilsynsmyndigheter
6. Politianmelde

Ledere eller tilsynsmyndigheter bør involveres

Basert på den systematiske etikkrefleksjonen er det klart at pasienten har fortalt sykepleieren om et seksuelt forhold som kan være kritikkverdig eller uforsvarlig – avhengig av fakta som ennå ikke er avklart.

Uansett hva sykepleieren tror har skjedd mellom pasienten og legen, må sykepleieren skrive ned betroelsen i pasientjournalen.

Siden forholdet kan være i strid med de etiske reglene og lovverket for helsepersonell, er det viktig at sykepleier involverer nærmeste leder eller tilsynsmyndigheter som kan undersøke saken videre.

Sykepleieren må deretter sørge for at pasienten har nødvendig støtte og oppfølging i en eventuelt videre prosess.

Forfatteren oppgir ingen interessekonflikter.

TILLITSBRUDD: Et seksuelt forhold mellom en lege og en pasient kan svekke tilliten til legen og påvirke pasientsikkerheten. *Illustrasjon: Monica Hilsen*

1. Lillemoen L, Gjerberg E, Nortvedt P. Refleksjon over klinisk-etiske dilemma. I: Magelssen M, Førde R, Lillemoen L, Pedersen R, red. Etikk i helsetjenesten. Oslo: Gyldendal Akademisk; 2020. s. 221–32.
2. Disch E, Avery N. Sex in the consulting room, the examining room, and the sacristy: Survivors of sexual abuse by professionals. *Am J Orthopsychiatry*. 2001;71(2):204–17. DOI: [10.1037/0002-9432.71.2.204](https://doi.org/10.1037/0002-9432.71.2.204)
3. Peternelj-Taylor C. Whistleblowing and boundary violations: exposing a colleague in the forensic milieu. *Nurs Ethics*. 2003;10(5):526–37. DOI: [10.1191/0969733003ne634oa](https://doi.org/10.1191/0969733003ne634oa)
4. Regehr C, Glancy G. Sexual exploitation of patients: issues for colleagues. *Am J Orthopsychiatry*. 1995;65(2):194–202. DOI: [10.1037/h0079623](https://doi.org/10.1037/h0079623)
5. Norsk Sykepleierforbund (NSF). Yrkesetiske retningslinjer for sykepleiere [internett]. Oslo: NSF; u.å. [hentet 29. september 2024]. Tilgjengelig fra: <https://www.nsf.no/etikk-0/yrkesetiske-retningslinjer-sykepleiere>
6. Den norske legeforening. Etiske regler for leger [internett]. Oslo: Den norske legeforening; u.å. [hentet 29. september 2024]. Tilgjengelig fra:

<https://www.legeforeningen.no/om-oss/Styrende-dokumenter/legeforeningens-lover-og-andre-organisatoriske-regler/etiske-regler-for-leger/>

7. Lov om helsepersonell m.v. (helsepersonelloven). LOV-1999-07-02-64 [hentet 29. september 2024]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-64/>

8. Lov om statlig tilsyn med helse- og omsorgstjenesten mv. (helsetilsynsloven). LOV-2017-12-15-107 [hentet 29. september 2024]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-12-15-107/>

9. Lov om straff (straffeloven). LOV-2005-05-20-28 [hentet 29. september 2024]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>